

UDRUŽENJE/UDRUGA PSIHIJATARA U BOSNI I HERCEGOVINI
PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

Evropska ministarska konferencija o mentalnom zdravlju

Svjetske zdravstvene organizacije

„*Suočavanje sa izazovima, građenje rješenja*”

Helsinki (Finska) 12–15 januar/siječanj 2005.

EUR/04/5047810/6

14 januar/siječanj 2005.

52667

DEKLARACIJA

o mentalnom zdravlju za Evropu:

“Suočavanje sa izazovima, građenje rješenja”

UDRUŽENJE/UDRUGA PSIHIJATARA U BOSNI I HERCEGOVINI
PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

Preambula

1. Mi, ministri zdravlja država članica Evropskog regiona Svetske zdravstvene organizacije (SZO), u prisustvu Evropskog komesara za zdravlje i zaštitu korisnika i Regionalnog direktora SZO za Evropu, učesnici Ministarske konferencije SZO o mentalnom zdravlju, održanoj u Helsinkiju od 12. do 15 januara/siječnja 2005. godine, smatramo da mentalno zdravlje i mentalna dobrobit predstavljaju temelje kvaliteta života i produktivnosti pojedinaca, porodica, zajednica i naroda, koji omogućavaju da ljudi iskuse život kao smislen i da budu kreativni i aktivni građani. Vjerujemo da je primarni cilj aktivnosti u vezi sa mentalnim zdravljem ostvarivanje pozitivnog uticaja na dobrobit i funkcioniranje ljudi, fokusiranjem na njihove sopstvene snage i izvore, povećanjem rezilijentnosti i jačanjem vanjskih zaštitnih faktora.
2. Smatramo da unapređenje mentalnog zdravlja i prevencija, liječenje, njega i rehabilitacija osoba koje imaju probleme mentalnog zdravlja predstavljaju prioritet za SZO i države članice, za Evropsku zajednicu (EZ) i Savjet Evrope, kao što je izraženo u rezolucijama Skupštine Svjetske zdravstvene organizacije i Izvršnog odbora SZO, Regionalnog komiteta SZO za Evropu i Savjeta Evropske zajednice. Ove rezolucije podstiču države članice, SZO, EZ i Savjet Evrope da preduzmu akcije kojima bi se smanjio teret problema mentalnog zdravlja i unaprijedilo mentalno zdravlje.

UDRUŽENJE/UDRUGA PSIHIJATARA U BOSNI I HERCEGOVINI
PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

3. Potvrđujemo naše poštovanje rezolucije EUR/RC51/R5 o Atinskoj deklaraciji o mentalnom zdravlju, katastrofama izazvanim ljudskim faktorom, stigmatizaciji i zaštiti u okviru zajednice, kao i rezolucije EUR/RC53/R4 usvojene od strane Regionalnog komiteta SZO za Evropu u septembru/rujnu 2003, kojom se izražava zabrinutost zbog nesmanjenog tereta mentalnih poremećaja u Evropi i zbog činjenice da mnoge osobe sa problemima mentalnog zdravlja, uprkos razvoju efikasnih intervencija, ne dobijaju liječenje i njegu koja im je potrebna. Regionalni komitet je zatražio od Regionalnog direktora:
- da problemi mentalnog zdravlja dobiju prioritet prilikom provođenja aktivnosti vezanih za osavremenjivanje politike Zdravlje za sve;
 - da se organizira Ministarska konferencija o mentalnom zdravlju u Evropi u Helsinkiju u januaru/siječnju 2005.
4. Navodimo rezolucije koje podržavaju akcioni program o mentalnom zdravlju:
- a) Rezolucija EB109.R8, usvojena od strane Izvršnog odbora SZO u januaru/siječnju 2002, a koju je podržala Skupština Svjetske zdravstvene organizacije rezolucijom WHA55.10 u maju/svibnju 2002, poziva države članice SZO:
- da usvoje preporuke sadržane u Izvještaju o svjetskom zdravlju 2001 (The World Health Report 2001);
 - da uspostave politike mentalnog zdravlja, programe i zakonodavstvo, zasnovane na suvremenim spoznajama i poštivanju ljudskih prava, uz konzultiranje svih zainteresiranih strana u oblasti mentalnog zdravlja;
 - da povećaju finansijska ulaganja u mentalno zdravlje kao neodvojivi dio dobrobiti stanovništva, kako u svojim državama, tako i u bilateralnoj i multilateralnoj saradnji.

UDRUŽENJE/UDRUGA PSIHIJATARA U BOSNI I HERCEGOVINI

PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

5. Rezolucije Savjeta Evropske/Europske zajednice, preporuke Savjeta Evrope i rezolucije SZO još od 1975. godine priznaju značaj uloge koju ima unapređenje mentalnog zdravlja i štetnu povezanost između problema mentalnog zdravlja i društvene marginaliziranosti, nezaposlenosti, beskućništva i poremećaja vezanih za zloupotrebu alkohola i drugih supstanci. Prihvatamo značaj odredbi Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, Konvencije o pravima djeteta, Evropske konvencije o prevenciji torture i nehumanog ili ponižavajućeg tretmana ili kažnjavanja i Evropske socijalne povelje, kao i zalaganja Savjeta Evrope za zaštitu i unapređenje mentalnog zdravlja, koje je izraženo u Deklaraciji Ministarske konferencije o mentalnom zdravlju u budućnosti (Stokholm, 1985) i u drugim preporukama usvojenim na ovom polju, posebno u Preporuci R(90)22 o zaštiti mentalnog zdravlja nekih vulnerabilnih grupa u zajednici i Preporuci Rec(2004)10 koja se odnosi na zaštitu ljudskih prava i dostojanstva osoba sa mentalnim poremećajima.

Opseg

6. Mnogi aspekti politike i službi mentalnog zdravlja u cijeloj evropskoj regiji prolaze kroz proces transformiranja. Politika i službe trude se da postignu društveno uključivanje i jednakost, i imaju sveobuhvatan pogled na uravnoteženost između potreba i koristi od raznovrsnih aktivnosti vezanih za mentalno zdravlje usmjerenih na stanovništvo u cjelini, rizične grupe i osobe sa problemima mentalnog zdravlja. Službe postaju dostupne u širokom spektru okruženja u zajednici, umjesto isključivo u izoliranim i velikim institucijama. Vjerujemo da je ovo pravi i neophodan put. Pozdravljamo činjenicu da politika i praksa mentalnog zdravlja sada obuhvataju:

UDRUŽENJE/UDRUGA PSIHIJATARA U BOSNI I HERCEGOVINI
PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

- I. unapređenje mentalnog zdravlja;
- II. borbu protiv stigmatizacije, diskriminacije i isključivanja iz društva;
- III. prevenciju problema mentalnog zdravlja;
- IV. njegu osoba sa problemima mentalnog zdravlja, obezbjeđivanje sveobuhvatnih i efikasnih službi i intervencija, pružanje mogućnosti učestvovanja i izbora, kako korisnicima službi tako i onima koji o njima brinu¹;
- V. oporavak i uključenje u društvo osoba koje doživjele ozbiljne problem mentalnog zdravlja.

¹ U ovom slučaju se misli na članove porodice, prijatelje ili druge neformalne pružaoce njege.

Prioriteti

7. Moramo da nastavimo rad na platformi o reformi i moderniziranju u Evropskoj regiji SZO, razmjenjujemo iskustva i učimo iz njih, i da budemo svjesni jedinstvenih karakteristika pojedinačnih zemalja. Smatramo da su ovo osnovni prioriteti za sljedeću deceniju:
 - I. njegovati svijest o važnosti mentalnog zdravlja;
 - II. kolektivna borba protiv stigmatizacije, diskriminacije i nejednakosti, osnaživanje i pružanje podrške osobama sa mentalnim problemima i njihovim porodicama, kako bi bili aktivni učesnici u ovom procesu;
 - III. kreirati i sprovesti sveobuhvatne, integrirane i efikasne sisteme mentalnog zdravlja, koji uključuju unapređenje zdravlja, prevenciju, liječenje i rehabilitaciju, njegu i oporavak;
 - IV. razmotriti potrebu za kompetentnom radnom snagom, koja postoji u svim navedenim oblastima;
 - V. prihvatiti iskustvo i znanje korisnika službi i pružalaca njege, kao važnu osnovu za planiranje i razvoj službi mentalnog zdravlja.

UDRUŽENJE/UDRUGA PSIHIJATARA U BOSNI I HERCEGOVINI
PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

Akcije

8. Podržavamo tvrdnju da nema zdravlja bez mentalnog zdravlja. Mentalno zdravlje ima centralno mjesto u ljudskom, društvenom i ekonomskom kapitalu nacije i stoga bi ga trebalo smatrati suštinskim i sastavnim dijelom ostalih oblasti javne politike, kao što su ljudska prava, društvena zaštita, obrazovanje i zapošljavanje.

Stoga mi, ministri odgovorni za zdravlje, preuzimamo obavezu, u skladu sa nacionalnim ustavnim strukturama i odgovornostima, da priznamo potrebu za postojanjem sveobuhvatne politike mentalnog zdravlja zasnovane na dokazima, i da razmotrimo načine i sredstva za razvoj, sprovođenje i osnaživanje takvih politika u našim zemljama. Takva politika, čiji cilj je postizanje mentalnog zdravlja i uključenost u društvo osoba sa problemima mentalnog zdravlja, zahtijevaju pokretanje akcije u sljedećim oblastima:

- I. unapređenje mentalnog zdravlja stanovništva u cijelosti, uz pomoć mjera koje imaju za cilj razvijanje svijesti i pozitivne promjene za pojedince i porodice, zajednice i građansko društvo, obrazovne i radne sredine, i vlade i državne službe;
- II. razmatranje potencijalnog uticaja svih javnih politika na mentalno zdravlje, sa osobitim osvrtom na vulnerabilne grupe, ukazujući na centralno mjesto mentalnog zdravlja u stvaranju zdravog i produktivnog društva bez isključivanja iz zajednice;
- III. borba protiv stigmatizacije i diskriminacije, obezbjeđivanje zaštite ljudskih prava i dostojanstva i sprovođenje neophodnih zakonskih propisa kako bi se osobe pod rizikom ili koje pate od problema i bolesti mentalnog zdravlja, osnažile za potpuno i ravnopravno učestvovanje u društvu;
- IV. ponuditi namjensku podršku i intervencije koje uzimaju u obzir životnu dob osoba pod rizikom, posebno kada je reč o roditeljstvu i obrazovanju djece i mladih, i njezi starih osoba;

UDRUŽENJE/UDRUGA PSIHIJATARA U BOSNI I HERCEGOVINI
PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

- V.** razvoj i sprovođenje mjera za smanjenje uzroka problema mentalnog zdravlja, komorbiditeta i suicida;
 - VI.** povećavanje mogućnosti i sposobnosti ljekara opće prakse i službi primarne zaštite, stvaranje mreže specijalizirane medicinske i nemedicinske zaštite, kako bi se osobama sa problemima mentalnog zdravlja ponudili efikasan pristup, identificiranje i liječenje;
 - VII.** osobama sa ozbiljnim problemima mentalnog zdravlja ponuditi efikasnu i sveobuhvatnu njegu i liječenje, u okruženju i na način koji odgovara njihovim ličnim sklonostima i obezbjeđuje zaštitu od zanemarivanja i zlostavljanja;
 - VIII.** uspostavljanje partnerstva, koordinacije i liderstva između regiona, zemalja, sektora i agencija koji imaju uticaj na mentalno zdravlje i uključivanje u društvo pojedinaca i porodica, grupa i zajednica;
 - IX.** stvaranje programa za obrazovanje i obuku, kako bi se obezbijedio dovoljan broj kompetentne multidisciplinarne radne snage;
 - X.** procjena stanja mentalnog zdravlja i potreba stanovništva, specifičnih grupa i pojedinaca, na način koji omogućava poređenje u okviru nacije i između različitih nacija;
 - XI.** obezbjeđivanje pravičnih i adekvatnih finansijskih sredstava za ispunjenje ovih ciljeva;
 - XII.** pokretanje istraživanja i podrška širenju navedenih akcija.
- 9.** Svjesni smo koliko je važno i neodložno suočavanje sa izazovima i građenje rješenja zasnovanih na dokazima. Stoga podržavamo Akcioni plan mentalnog zdravlja za Evropu i njegovo sprovođenje širom Evropskog regiona SZO, s tim da svaka zemlja prilagođava stavke plana prema vlastitim potrebama i resursima.

Zalažemo se, također, za solidarnost širom Regiona i razmjenu znanja, najbolje prakse i stručnosti.

UDRUŽENJE/UDRUGA PSIHIJATARA U BOSNI I HERCEGOVINI
PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

Odgovornosti

- 10.** Mi, ministri zdravlja zemalja članica Evropskog regiona SZO, obavezujemo se da ćemo podržati provođenje sljedećih mjera, u skladu sa ustavnom strukturom i politikom svake zasebne zemlje i sa nacionalnim i podnacionalnim potrebama, okolnostima i resursima:
- I.** uvođenje politike i zakona o mentalnom zdravlju koji postavlja standarde za aktivnosti u oblasti mentalnog zdravlja i štiti ljudska prava;
 - II.** koordiniranje odgovornosti u okviru vlade, za formuliranje, širenje i provođenje politike i zakonskih propisa značajnih za mentalno zdravlje;
 - III.** procjena uticaja vladinih mjera na mentalno zdravlje stanovništva;
 - IV.** eliminiranje stigmatizacije i diskriminacije i jačanje uključivanja u društvo, širenjem svijesti javnosti i osnaživanjem osoba pod rizikom;
 - V.** osobama sa problemima mentalnog zdravlja ponuditi izbor i učestvovanje u procesu njege, imajući u vidu njihove različite potrebe i kulturu;
 - VI.** revizija zakonodavstva i, ukoliko je potrebno, uvođenje zakona o jednakim mogućnostima ili zakona protiv diskriminacije;
 - VII.** unapređenje mentalnog zdravlja u obrazovanju i zapošljavanju, zajednicama i drugim relevantnim okruženjima putem intenzivnije suradnje između agencija odgovornih za zdravlje i drugih relevantnih sektora;
 - VIII.** prevencija faktora rizika tamo gdje se pojavljuju, na primjer, podržavanjem razvoja radnih sredina koje pogoduju mentalnom zdravlju i podsticanjem obezbjeđivanja podrške na poslu ili što bržeg povratka na posao osoba koje su se oporavile od problema mentalnog zdravlja;

UDRUŽENJE/UDRUGA PSIHIJATARA U BOSNI I HERCEGOVINI

PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

- IX.** posvećivanje pažnje prevenciji suicida i uzrocima štetnog stresa, nasilja, depresije, anksioznosti i zloupotrebe alkohola i drugih supstanci;
- X.** priznavanje i učvršćivanje centralne uloge primarne zdravstvene zaštite i ljekara opće prakse, i jačanje njihove sposobnosti da preuzimaju odgovornost za mentalno zdravlje;
- XI.** razvoj službi mentalnog zdravlja u zajednici koje bi zamijenile njegu u velikim institucijama za osobe sa ozbiljnim problemima mentalnog zdravlja;
- XII.** jačanje mjera kojima se okončava nehuman i ponižavajući tretman;
- XIII.** intenzivirati partnerstvo između agencija koje se bave njegom i podrškom, kao što su zdravlje, socijalna zaštita, stanovanje, obrazovanje i zapošljavanje;
- XIV.** uključiti mentalno zdravlje u nastavne planove svih zdravstvenih radnika i uspostaviti kontinuiranu profesionalnu edukaciju i programe obuke za radnike u oblasti mentalnog zdravlja;
- XV.** ohrabriti razvoj specijaliziranih stručnih grupa radnika u oblasti mentalnog zdravlja, koje bi se bavile specifičnim potrebama različitih grupa, npr. djece, mladih, starih i osoba sa dugotrajnim i ozbiljnim problemima mentalnog zdravlja;
- XVI.** uzimajući u obzir teret bolesti, obezbijediti dovoljne resurse za mentalno zdravlje, s tim da se investicije u mentalno zdravlje mogu identificirati u okviru ukupnih troškova zdravstva, kako bi se uspostavio paritet sa investicijama u drugim oblastima zdravstva;
- XVII.** razvoj praćenja pozitivnog mentalnog zdravlja i problema mentalnog zdravlja, uključujući i faktore rizika i ponašanje kojim se traži pomoć, kao i praćenje implementiranja;
- XVIII.** zatražiti da se provede istraživanje u slučajevima kada aktuelno znanje ili tehnologija nisu dovoljni i publicirati rezultate istraživanja.

UDRUŽENJE/UDRUGA PSIHIJATARA U BOSNI I HERCEGOVINI
PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

11. Podržaćemo nevladine organizacije aktivne na polju mentalnog zdravlja i stimulirati stvaranje nevladinih organizacija i organizacija korisnika službi.

Posebno pozdravljamo organizacije aktivne u:

- I.** organiziranju korisnika koji se angažiraju u razvijanju vlastitih aktivnosti, uključujući osnivanje i vođenje grupa za samopomoć i obuku u sposobnostima oporavka;
- II.** osnaživanju vulnerabilnih i marginaliziranih osoba i zastupanju njihovih interesa;
- III.** obezbeđivanju službi u zajednici koje uključuju korisnike;
- IV.** razvijanju vještina i sposobnosti prevladavanja i pružanja njege za porodice pacijenata i osobe koje brinu o njima, i njihovom aktivnom učešću u programima zaštite;
- V.** pravljenju planova za poboljšanje roditeljstva, obrazovanja i tolerancije, i za borbu protiv alkoholizma i drugih poremećaja vezanih za zloupotrebu supstanci, protiv nasilja i kriminala;
- VI.** razvijanju lokalnih službi koje su usmjerene na potrebe marginaliziranih grupa;
- VII.** vođenju telefonskih i internet savjetovališta za osobe u kriznim situacijama, žrtve nasilja ili potencijalne samoubice;
- VIII.** stvaranju mogućnosti za zapošljavanje osoba sa invaliditetom.

12. Pozivamo Evropsku komisiju i Savjet Evrope da na osnovu svojih ovlaštenja podrže provođenje ove Deklaracije o mentalnom zdravlju SZO za Evropu.

UDRUŽENJE/UDRUGA PSIHIJATARA U BOSNI I HERCEGOVINI
PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

13. Zahtijevamo od Regionalnog Direktora SZO za Evropu da pokrene akcije u sljedećim oblastima:

(a) Partnerstvo

- I. ohrabriti suradnju u ovoj oblasti sa međuvladinim organizacijama, uključujući Evropsku komisiju i Savjet Evrope.

(b) Informacije u zdravstvu

- I. podržati države članice u razvoju sistema praćenja mentalnog zdravlja;
- II. obezbijediti komparativne podatke o stanju i napretku mentalnog zdravlja i službi mentalnog zdravlja u zemljama članicama.

(c) Istraživanje

- I. uspostaviti mrežu kolaborativnih centara za mentalno zdravlje koji pružaju mogućnosti za međunarodna partnerstva, kvalitetno istraživanje i razmjenu istraživača;
- II. prikupiti i publikovati najbolje dokaze o dobroj praksi koji su dostupni, uzimajući u obzir etičke aspekte mentalnog zdravlja.

(d) Razvoj politike i službi

- I. podrška vladama obezbjeđivanjem ekspertize kako bi reforma mentalnog zdravlja bila utemeljena na efikasnim politikama mentalnog zdravlja koje uključuju zakonodavstvo, uređenje službi, unapređenje mentalnog zdravlja i prevenciju problema mentalnog zdravlja;
- II. ponuditi pomoć za uspostavljanje programa obuke za edukatore;

UDRUŽENJE/UDRUGA PSIHIJATARA U BOSNI I HERCEGOVINI

PSYCHIATRIC ASSOCIATION OF BOSNIA-HERZEGOVINA

- III. pokrenuti razmjenu inovatora;
- IV. pružiti pomoć prilikom formuliranja istraživačkih politika i pitanja;
- V. ohrabriti nosioce promjena uspostavljanjem mreže nacionalnih lidera reforme i ključnih državnih službenika.

(e) Zastupanje

- I. informirati i pratiti politike i aktivnosti koje pozitivno utiču na poštovanje ljudskih prava, uključenje u društvo osoba sa problemima mentalnog zdravlja i na smanjenje stigmatizacije i diskriminacije usmjerene protiv ovih osoba;
 - II. osnažiti korisnike, osobe koje brinu o njima i nevladine organizacije informacijama i koordinirati aktivnosti između zemalja;
 - III. podržati države članice u razvoju informacione baze koja bi pomogla osnaženje korisnika službi mentalnog zdravlja;
 - IV. olakšati međunarodnu razmjenu iskustva uz pomoć ključnih regionalnih i lokalnih nevladinih organizacija;
 - V. pružiti objektivne i konstruktivne informacije medijima, nevladinim organizacijama i drugim zainteresiranim grupama i pojedincima.
14. Zahtijevamo od Regionalne kancelarije SZO za Evropu da preduzme/poduzme neophodne korake kako bi se obezbijedila puna podrška razvoju i sprovođenju politike mentalnog zdravlja i kako bi aktivnosti i programi za ispunjenje zahtijeva ove Deklaracije dobili adekvatan prioritet i sredstva.
15. Obavezujemo se da ćemo izvijestiti SZO o toku sprovođenja ove Deklaracije u našim zemljama na sastanku vlada koji će biti održan prije 2010. godine.

Ministar zdravlja i socijalnih službi Finske

Regionalni direktor SZO za Evropu